

Hägnad L1959:8456

Arkeologisk undersökning 2020

Norrböda 9:1, Böda socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Ivonne Dutra Leivas

Arkeologisk rapport 2020:19

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Hägnad L1959:8456

Arkeologisk undersökning 2020

Norrböda 9:1, Böda socken, Borgholms kommun, Kalmar län, Öland

Författare	Ivonne Dutra Leivas
Copyright	Kalmar läns museum 2020
Redaktion	Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

Keywords: Stone fence system, Iron Age, Öland.

In the summer of 2020 Kalmar County Museum conducted an archaeological excavation in northern Öland, since the company of E.ON El-distribution AB is planning to strengthen the electrical grid in northern Öland. The site was located within the property of Norrböda 9:1 in Böda parish and affected a stone wall system, L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2). The archaeological excavation comprised of a 42 x 2,5 m trench along the side of the stone fence system.

The stone fence system is connected to a house foundations approximately 50 m west of the site. The combination of house foundations with stonewall systems in Öland are usually dated to the Iron Age. During the excavation previously unknown parts of the stone fence system was unearthed, examined and documented. No further archaeological remains could be found through the excavation.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Genomförande	12
Resultat	14
Tolkning och åtgärdsförslag	17
Referenser	18
Tekniska och administrativa uppgifter	19
Bilagor	20

Figur 1. Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

Mellan 2020-07-06–2018-07-07 genomförde Museiarkeologi sydost arkeologiska undersökningar på en lokal på norra Öland, i Norrböda, Böda socken, med anledning av att E.ON Eldistribution AB planerar att förstärka elnätet på norra Öland. Sträckningen för kraftledningen följer i huvudsak sträckningen för befintlig luftledning men kom att beröra kanten av en stensträng som ingår i ett hägnadssystem, L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2). Hägnaden ansluter till en husgrund 50 m väster om undersökningsplatsen.

Ett 42 x 2,5 m schakt drogs utmed ledningsgatan och de delar av fornlämningen som skulle komma att beröras av ledningsdragningen. De delar

av fornlämningen som berördes av undersökningen var mer välvda än fornlämningen i övrigt och utgör en svag vall i landskapet.

Undersökningen visade att hägnaden hade en större utbredning än vad som var synligt ovan mark men det var endast de flackare delarna och västra kanten av fornlämningen som berördes av undersökningen. Inga kulturlager eller andra lämningar kunde konstateras, vare sig i eller under de undersökta delarna. Däremot konstaterades att hägnaden vilade på stenig morän och att den var uppbyggd av röjningssten från det omkringliggande landskapet.

Inledning

Med anledning av att E.ON Eldistribution AB planerar att förstärka elnätet på norra Öland utförde Museiarkeologi sydost, Kalmar läns museum en arkeologisk undersökning inom fastigheten Norrböda 9:1, Böda socken, Öland.

Sträckningen för den planerade kraftledningen följer i huvudsak kanten av ledningsgatan för befintlig luftledning men korsar fornlämningen L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2), registrerad som hägnad. Hägnaden omfattas av ett flertal stensträngar som i väster ansluter till en registrerad husgrund L1959:8457 (RAÄ Böda 75:1).

Den arkeologiska undersökningen har föregåtts av en arkeologisk utredning för hela ledningssträckan (Ring & Victor 2017) och en förundersökning av bland annat aktuell lokal (Dutra Leivas 2019).

I enlighet med förfrågningsunderlaget från Länsstyrelsens i Kalmar län (Dnr: 431-1426-2020) är syftet med den arkeologiska undersökningen att dokumentera fornlämningen, ta tillvara fornfynd och förmedla resultaten för att skapa kunskap med relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Endast de delar av fornlämningen som kommer att beröras av ledningsdragningen kommer att omfattas av den arkeologiska undersökningen.

Museiarkeologi sydost, Kalmar läns museum, genomförde en arkeologisk undersökning av hägnaden L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2) i Böda socken på Öland, mellan 2020-07-06–2020-07-07. Två arkeologer och en grävmaskinist deltog i undersökningen.

Topografi och fornlämningssmiljö

Aktuell undersökningsplats är beläget på norra Öland, i Böda socken inom Norrböda byns ägor. Böda socken är både till ytan och till antalet byar den största socknen på Öland. I norr finns moränrygggar som går genom landskapet i NV-SO riktning. Det är också dessa moränrygggar som skapat den östra sidans flikiga kust med sina många uddar och vikar. På norra Öland åter-

finns huvuddelen av järnåldersbyarna närmare den östra kusten vilket har sin främsta orsak i att den västra sidan till största delen består av karga alvarmarker (Fallgren 2006). Väster och norr om Norrböda ligger Böda kronopark.

Böda socken nämns för första gången 1320 och då som *Bödhum* (DMS 4:3). Stenkyrkan i Böda upp-

Figur 2. Utdrag ur RAÅ fornsök,. Karta över Norrböda. Undersökningsplatsen märkt med gul prick. (Riksantikvarieämbetet 2020).

fördes i etapper redan under 1100- och 1200-talen. I Böda socken har flera och spridda fynd från mellan- och senneolitikum gjorts. Ett av de mera anmärkningsvärda förhistoriska beläggen från socknens äldsta historia är en båtyxa från yngre stenålder som påträffades i Svartvik vid Norrböda. Fyndet från Norrböda är ett unikt föremål, en miniatyr av en båtyxa gjord i bärnsten (Fallgren 2003). I grannbyn Alvara har man gjort det enda fyndet från bronsåldern i området. Enligt uppgift rör det sig om en halsring i brons (Fallgren 2003). Inom och i närområdet har även flera mindre guldskeer påträffats. I byn Alvara har man funnit spiralguld från mellersta järnålder (SHM 13152) och i samma by har man i början av 1900-talet också gjort fyndet av en större silverskatt. Skatten bestod av hacksilver och 37 ringar (SHM 15890). Föremålen daterades till 900-tal, vikingatid. I trakten kring Mellböda har man hittat en fingerring i guld och tre solidi (romerska guldmynt) från 400-talet (SHM 1503, 2902, 6977). Enstaka solidusmynt har också hittats i Norrböda (SHM 6028) och (SHM 1475). Enligt uppgift skall även ett myntfynd från Albrekt av Mecklenburg (1364-1389) nyligt ha gjorts i Norrböda (Fallgren 2020-08-13 muntligt). Uppgiften finns dock ännu ej publicerad. Det äldsta skriftliga beläget för Norrböda by är emellertid från 1539 (DMS 4:3). I Lantmäteristyrelsens arkiv finns en karta för geometrisk avmätning för Norrböda från 1683. En bytomt har registrerad som möjlig fornlämning L1955:1690 (RAÄ Böda 284) på läget för Norrböda by, efter 1779 års karta för byns skattläggningsberedning.

Trots att lösfynden tillsammans med det skriftliga materialet talar för en lång kulturhistorisk kontinuitet återfinns få registrerade fornlämningar i Norrböda. I söder återfinns tre registrerade gravar bestående av klumpstenar, L1959:8905, L1959:8975 och L1959:8976 (RAÄ Böda 188:1-3). I norr återfinns den aktuella undersökta hägnaden L1959:8456 (RAÄ. Böda 75:2) som ansluter till en husgrund, L1959:8457 (RAÄ Böda 75:1) 50 meter väster ut. Drygt 150 meter väster om husgrunden återfinns ytterligare ett hägnadssystem

L1959:9716 (RAÄ 186:3) som ansluter till ett parstensättning registrerade som övriga kulturhistoriska lämningar, eventuella röjningsrösen L1959:7871 och L1959:9107 RAÄ Böda 186:1-2). Dessa lämningar ligger i ett öst-västligt stråk av fornlämningar som fortsätter in på Bödas Kronoparks ägor i väster. I väster kännetecknas stråket av gravar, skålgropsförekomster, husgrunder och fossilt åker. Drygt en kilometer i nordvästlig riktning ligger järnåldersbyn byn Fagerum bestående av ett flertal stensträngar, gravar samt 18 identifierade husgrunder (Fallgren 2006:47).

Endast ett fåtal arkeologiska undersökningar är gjorda i Böda socken och totalt har det endast undersökts 28 gravar. Flertalet av de arkeologiska undersökningarna som har utförts inom socknen har utförts av Uppsala universitet under ledning av Jan-Henrik Fallgren. Under flera år så undersökte han tillsammans med studenter dels Rosendals järnåldersby och dels Skäftekärrs järnåldersby. I båda byarna finns stora sammanhängande välbevarade områden med husgrunder, hägnadssystem, fossila åkrar, fägator och gravfält (Forsslund 2001; Fallgren 2006). Dateringarna för dessa miljöer ligger främst i tidsintervallet 300-700 e.Kr., dvs mellersta järnålder.

Särskilt karaktäristiskt för Ölands fornlämningsbild anses de många hägnadssystemen vara bestående av stensträngar i anslutning till husgrunder. Stensträngarna anses generellt ha haft en praktisk funktion som hägnader för att förhindra djur från att beta på den ingärdade åker- och ängsmarken. Stensträngarna tolkas utgöra de enda bevarade delarna av hägnaderna som kan ha sett ut på många olika sätt. Stenmaterialen visar även att stensträngarna många gånger varit uppbyggda av röjd sten från den inhägnade åker- eller ängsmarken (Fallgren 2006).

Det aktuella undersökningsområdet var beläget på cirka 6 meter över havet inom fastigheten Norrböda 9:1 utmed en befintlig ledningsgata för luftburen ledning (fig. 2). Området kännetecknas av igenväxt betesmark med framför allt

ombunkar och spridda enar. Området ansluter till öppen hagmark och blandskog och undersökningen kom att beröra den cirka 400 meter långa stensträngssystemet L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2), bestående av tre stensträngar. Den arkeologiska undersökningen kom att omfatta en bit av de södra delarna av den norra stensträngen som korsades av ledningsgatan (fig 3). Inom området viker stensträngen av, både mot nordväst och mot nordost och är således U-formad vid ledningsgatan. Sannolikt har man velat hägna in området söder om stensträngen då i dessa delar tycktes utsetts för röjning av sten.

Just de delar av stensträngen som ligger innanför ledningsgatan skiljer sig från övriga delar. Här framträdde stensträngen som en oregelbunden svagt välv 15 x 28 m stor stenpackning med <0,3 m stora stenar. I öster var den dessutom söndergrävd av ett dike och en maskingrävd grop. Den planerade ledningen kommer att dras längs med

den västra kanten av ledningsgatan och kommer därför att endast beröra den västra kanten av stensträngen som ligger innanför ledningsgatan L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2), varför endast dessa delar av stensträngen kom att beröras av den arkeologiska undersökningen.

Området för den arkeologiska undersökningen föranleddes av en förundersökning utförd 2018 (Dutra Leivas 2019). I samband med förundersökningen drogs ett flertal sökschakt inom området för ledningsgatan norr om stensträngen. Endast i ett av schakten, strax norr om stensträngen, påvisades en stenpackning, FU134, som en möjlig fortsättning på stensträngen under torven. I övrigt kunde inga andra lämningar av kulturhistoriskt intresse konstateras inom förundersökt område. Stensträngen i anslutning till området mättes emellertid in med GPS för att få en exaktare position.

Figur 3. Översiktsbild innan undersökning av L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2) och ledningsgata, från söder. Foto Kalmar läns museum.

Genomförande

Med anledning av att arbetsföretaget skulle äga rum under befintlig högspänningsledning inledes den arkeologiska undersökningen med en säkerhetsgenomgång för arbete under högspänningsledning. Säkerhetsgenomgången genomfördes av ONE Nordic AB och tillståndsavtal/överenskommelseavtal undertecknades mellan ONE Nordic AB och grävmaskinist.

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att undersöka och dokumentera de delarna av fornlämningen som skulle komma att beröras av det planerade ingreppet genom en ledningsdragning. Vidare var syftet med undersökningen att slå fast eventuell relation mellan hägnad och den från förundersökningen påträffade stenpackningen strax norr om stensträngen, samt att säkerställa att inga underliggande lämningar skulle komma till skada utan dokumentation. Med anledning av att hägnaden ovan mark var diffus och att växtskiktet var tunt inleddes arbetet med handrensning av stenarna på ytan. Det kunde konstateras att stensträngen hade en större utbredning i

norr och väster än vad som tidigare var känt. Därefter lades schaktet längsmed den planerade dragningen för elledningen. Det visade sig att schaktet endast skulle komma att beröra kanten av lämningen. I schaktets norra del påträffades en mindre glest stenpackning. För att fastställa eventuell relation mellan denna stenpackning, den vid förundersökningen påträffade stenpackningen samt stensträngen utvidgades schaktet något i norr.

Schaktet var 42 meter långt och 2,5 meter brett. Vid området för utvidgning var schaktet 7,5 meter brett. Schaktdjupet varierade mellan 0,4 meter och 0,7 meter (fig 4).

Samtliga objekt mätes in med hjälp av GPS och registrerades i fält i det digitala systemet IDA (*Instant field Documentation system and Availability*) samt att fotodokumenterades. De arkeologiska lämningarna undersöktes delvis för hand men så fort det hade konstaterats att de utgjordes av röjningssten borttogs dem med hjälp av maskin.

Figur 4. Schaktplan. Schaktet i rött; den lila linjen i N-S riktning den planerade elledningen; i grått de ovan mark synliga delarna av hägnadssystemet L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2); de undersökta objekten (undersökta delarna av hägnaden K4 samt stenpackning K5) skrafferat; förundersökt stenpackning FU134 streckad.

Resultat

Efter avlägsnandet av framför allt mossa och annan växlighet av L1959:8456 (RAÄ. Böda 75:2) konstaterades att lämningen hade en större utbredning än vad som var synligt ovan mark (se fig. 4 & 5). Den framrensade delen av lämningen mättes in som K4. Istället för att vara 15 meter lång visade den sig vara 26 meter lång. Stenmaterialet var av varierad storlek men bestod mestadels av <0,2 meter stora runda naturstenar. Det 42 meter långa schaktet lades i nordlig-sydlig riktning längs med ledningsgatan. Schaktet kom endast att beröra den flacka västra kanten av fornlämningen. I schaktprofilen iaktogs att kanten av lämningen utgjordes av endast ett skifte av sten som vilade direkt på den steniga moränen bestående av samma typ av stenmaterial (fig. 6). Under de undersökta stenarna kunde inga underliggande lämningar eller fynd iaktas. I och med att endast kanten av fornlämning undersöktes gjordes

bedömningen att det saknades förutsättningar för ytterligare provtagning.

I schaktets norra del påträffades en gles stenpackning i öst-västlig riktning med likartat stenmaterial som fortsatte utanför schaktet i väster. Stenpackningen mättes in som K5 och var 3,5 meter bred (fig. 7). Även denna låg direkt på moränen. Schaktet utvidgades något åt öster för att fastställa eventuell fysisk relation till en vid förundersökning påträffad stenpackning, FU134. Utvidgningen visade att lämningarna saknade fysisk kontakt.

Av stenmaterialet att döma samt undergrundens karaktär talar för att såväl de undersökta delarna av L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2) som stenpackningen i norr utgörs av röjningsten från närområdet. Med anledning av inga prover har tagits har inte lämningarna kunnat dateras närmare.

Figur 5. Översiktbild över de framrensade delarna av L1959:8456 (RAÄ. Böda 75:2) från söder. Kalmar läns museum.

Figur 6. Sektion av L1959:8456 (RAÄ. Böda 75:2) från väster. Kalmar läns museum.

Figur 7. Stenpackning K5 från öster. Foto Kalmar läns museum.

Tolkning och åtgärdsförslag

Hägnaden L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2) har sannolikt byggts upp av röjningsten från det omkringliggande landskapet, så som man har gjort på så andra platser på Öland (Fallgren 2006). Området väster om undersökningsplatsen tycktes i synnerhet vara röjd på sten. Möjligen har man inom de undersökta delarna av hägnaden velat åstadkomma någon form av låg vall i landskapet, varför hägnaden här har en lite annorlunda och mera välvd karaktär än hägnaden i övrigt. Funktionen torde dock vara den samma, att åtskilja djuren från åker- och ängsmark. Hägnaden hör samman med en husgrund, L1959:8457 (RAÄ Böda 75:1), belägen 50 meter väster om undersökningsplatsen. Sannolikt rör det sig en ensamgård daterad till perioden 300–700 e.Kr., precis som andra liknande lämningar på Öland.

Den mindre stenpackningen i norra delen av schaktet såväl som den förundersökta stenpackningen bör ses ett resultat av stenröjningen i området utan att dessa bildat en egentlig konstruktion eller haft en specifik funktion.

Större delen av fornlämningen L1959:8456 (RAÄ Böda 75:2) är kvar inom området för ledningsgatan. Fornlämningen är endast undersökt och dokumenterad i de delar som kommer att beröras av dragningen för en ny elledning, det vill säga utmed den västra kanten av ledningsgatan. Därför förordas att försiktighet vidtas vid framtida arbeten inom området för hägnaden och att elledningen grävs ned innanför det undersökta området.

Referenser

- DMS 4:3. Axelsson, R., Janzon, K. & Rahmqvist, S. 1996. Det medeltida Sverige. Band 4, Småland: 3 Öland.
- Dutra Leivas, I. 2019. Ledningsgata vid stensträngar på norra Öland. Arkeologisk förundersökning 2018–2019. Raä. Böda 75:1–2, Norrböda 9:1, Böda socken samt Raä. Högby 12:1–3 & Dödevi 22:1, Högby socken. Borgholms kommun, Kalmar län, Öland. Arkeologiskt rapport 2019:14.
- Fallgren, J.-H. 2003. Att upptäcka Böda: en annorlunda socken. Böda. Wickbom, U. (red.). Böda hembygdsförening.
- Fallgren, J.-H. 2006. Kontinuitet och förändring: bebyggelse och samhälle på Öland 200–1300 e. Kr. AUN 35. Uppsala universitet. Uppsala
- Forslund, M. (red.), 2001. Natur och kultur på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar län. Kalmar.
- Riksantikvarieämbetet 2020. *Fornsök*, 2020 [online] <https://app.raa.se/open/fornsok/>
- Ring, C. & Victor, H. 2017. Arkeologisk utredning etapp 1 mellan Löttorp och Böda. Inför planerad kraftledning, Böda socken, Borgholm kommun, Öland. Kalmar läns museum 2017.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-1426-2020
Kalmar läns museums dnr:	33-141-2020
Projektnummer KLM:	A2038
Uppdragsgivare:	E.ON Energidistribution AB, 205 09 Malmö
Landskap:	Öland
Kommun:	Borgholm
Socken:	Böda
Fastighet:	Norrböda 9:1
Fornlämningsnr:	L1959:8456
Ekonomisk karta:	5H9e Skäftekärr,
X koordinat:	6347507
Y koordinat:	622903
Latitud:	57.254072
Longitud:	17.037242
M ö h:	6 m ö h.
Fältarbetstid:	06-07/07-2020
Antal arbetsdagar:	2
Maskintid:	16
Personal:	Ivonne Dutra Leivas, Fredrik Gunnarsson, Magnus Sundqvist
Foto, Du-nummer:	Du330:1-18
Tidsålder:	Järnålder
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	GPS. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF99TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Fotolista digitala bilder. 21

Bilaga 1. Fotolista digitala bilder

Fotolista digitala bilder

Landskap: Öland

Socken: Böda

Fastighet: Norrböda 9:1

Arkeologisk undersökning 2020

DU 330

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Översiktsbild L1959:8456 - hägnad	S	2020-07-06
2	Grävmaskin	SV	2020-07-06
3	Översiktsbild L1959:8456	S	2020-07-06
4	Arbetsbild, Ivonne Dutra Leivas	NÖ	2020-07-06
5	Översiktsbild av L1959:8456 (K4) efter handrensning	S	2020-07-06
6	Översiktsbild av L1959:8456 (K4) efter handrensning	S	2020-07-06
7	Översiktsbild av L1959:8456 (K4) efter handrensning	V	2020-07-06
8	Översiktsbild av L1959:8456 (K4) efter handrensning	V	2020-07-06
9	Arbetsbild, Ivonne Dutra Leivas	NV	2020-07-06
10	Översiktsbild K5, stenpackning	N	2020-07-07
11	Översiktsbild K5, stenpackning	Ö	2020-07-07
12	Översiktsbild K5, stenpackning	V	2020-07-07
13	Profil L1959:8456	V	2020-07-07
14	Profil L1959:8456	S	2020-07-07
15	Profil L1959:8456	S	2020-07-07
16	Profil L1959:8456	S	2020-07-07
17	Profil L1959:8456	S	2020-07-07
18	Profil L1959:8456	S	2020-07-07

Du330_01.JPG

Du330_02.JPG

Du330_03.JPG

Du330_04.JPG

Du330_05.JPG

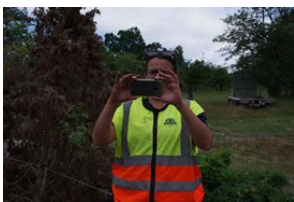
Du330_06.JPG

Du330_07.JPG

Du330_08.JPG

Du330_09.JPG

Du330_10.JPG

Du330_11.JPG

Du330_12.JPG

Du330_13.JPG

Du330_14.JPG

Du330_15.JPG

Du330_16.JPG

Du330_17.JPG

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

